

В. П. Заблоцький

Емансипація

ЕМАНСИПАЦІЯ (від лат. emancipō – формально звільняти від опіки) – виражена у різноманітних формах тенденція соціального розвитку, яка репрезентує звільнення людей від тих чи інших форм [дискримінації](#), несвободи, гноблення. У рим. праві Е. – звільнення дітей (онуків) від влади батьків; емансипований ставав особою влас. права, проте на його дітей Е. не поширювалася. Метою Е. було обмеження дроблення госп. двору (принцип майорату). Ін. дітям батько прагнув створити умови для заснування влас. господарства за допомогою Е., надаючи їм майно для самост. господарювання. З часів рим. імператора Константина (4–5 ст.) батько мав право відмінити Е. через невдячність дітей. У 6 ст. запровадили спрощену Е. для відсут. дітей на підставі імператор. рескрипту або заяви батька, зареєстров. у відповід. установі. У звичаєвому праві батьків. владу скасовував сам факт заснування сином влас. господарства чи заміжжя дочки. У сучас. цивіл. праві Е. – оголошення неповноліт. особи повністю дієздатною за рішенням органів опіки і піклування або суду. У заг. розумінні Е. – звільнення від залежності (у найширшому розумінні – від «культури залежності»); створення умов існування, коли людина може повною мірою визначати своє життя на влас. розсуд. Передумовою емансипатор. практик є прискорення соц.-екон. розвитку, експансія ринку, реліг.-ідеол. зрушення, поширення демократії, що загалом потребує вільних соц. агентів, визнання індивід. морал. автономії, можливості приватності тощо. Сенс Е. можна вбачати у збагаченні досвіду адаптив. практик суспільства, що є особливо значущим за умов зростання невизначеності та ризику. Формою реалізації потенцій Е. є творення [альтернатив](#), які надавали б людині можливості самовизначення, [вибору](#). Водночас Е. передбачає поширення етосу влас. відповідальності, зменшення (скасування) домінування колективізму, егалітарності. Е. може мати природ., спонтан. характер чи набувати радикалізов., рев. форм. Е. порушує усталеність, стійкість суспільства, поширює масштаби і глибину аномії та маргіналізації. Разом із тим зростає рівень соц. мобільності. Рівень Е. може бути критерієм оцінки розвиненості суспільств, їхньої толерантності. Традиц. суспільства демонструють стабільність за умов мін. потенціалу Е. (примус. соціальність), але за умов сучас. багатокultur. суспільств навіть традиц. суспільства змушені вдаватися до помірков. форм Е. та лібералізації. Сучасні лібералізов. суспільства створюють простір для емансипатор. експериментів. Окремий

індивід може реалізовувати влас. життєвий проект, обирати статеvu чи нац. ідентичність, змінювати їх. З ін. боку, Е. не є абсолютною: звільняючи людину від одних обмежень і залежностей, Е. передбачає занурення в інші, менш явні, але так само суттєві. Соц. процес та прогрес – емансипатор. практики, що змінюють одна одну, визначаючи й окреслюючи нові простори і сфери соц. свободи. Серед форм цих практик – аболіціонізм (рух за ліквідацію рабства у США), нац.-визв. рух (звільнення від імпер. гніту), рух за гуманізацію звичаїв війни (визнання прав військовополонених, заборона деяких видів зброї), *секуляризація* та реформація (обмеження влади і впливу церкви на сусп. справи), суфражизм (жін. рух за надання жінкам однакових з чоловіками вибор. прав), правозахис. рух в усіх різновидах тощо.

Рекомендована література

1. Готовський Л. А. Емансипація та її вплив на постсоціалістичне суспільство // Жін. рух в Україні: історія і сучасність. К., 1994;
2. Харитонов Є. О. Приватне право у Стародавньому Римі. О., 1996;
3. Баско О. Ю. Емансипація жінок і гуманізація суспільства у регіонально-цивілізованому аспекті // Пит. культурології. 1997. Вип. 15;
4. Негода О. А. Емансипація неповнолітніх (сімейно-правовий аспект) // Держава і право: Юрид. і політ. науки. 2002. Вип. 18.

Бібліографічний опис:

Емансипація / В. П. Заблоцький // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2009. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-17831>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).